

Mäiluraamat

KÖNENURK

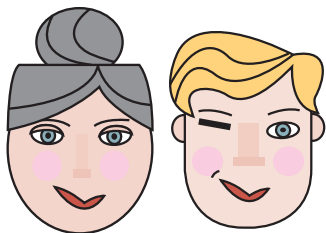

28. juunil 2017, Eesti Vabariigi Põhiseaduse 25. sünnipäeval, korraldas vabatahendus Kodanikukoolitus Eesti Vabariigi Põhiseaduse kooslugemise.

Avalik ühislugemine leidis aset Tallinna Vanalinnas Patkuli trepi juures Kõnenurgas. Ligi astuda ja sündmusega ühineda võis igaüks, kes kooslugemise tunnil sealkandis viibis ja oma mõtteid, tunnustust ja arvamust Eesti kohta avaldada soovis.

On sul aega meie põhiseadus läbi lugeda?

Ei? No siis võta see aeg!

*Põhiseadus annab kodanikele nõu,
kuidas elada.*

Põhiseaduse proloog

Kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kindlustada ja arendada riiki,

mis on loodud Eesti rahva riikliku enesemääramise kustumatul õigusel ja välja kuulutatud 1918. aasta 24. veebruaril,

mis on rajatud vabadusele, õiglusele ja õigusele,

mis on kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvetele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus,

mis peab tagama eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade -

võttis Eesti rahvas 1938. aastal jõustunud põhiseaduse § 1 alusel 1992. aasta 28. juuni rahvahääletusel vastu järgmise põhiseaduse.

Põhiseaduse aluseks on, et Eesti riik on rajatud vabadusele, õiglusele ja õigusele.

Need mõisted on igal ajahetkel täidetud tegeliku sisuga, millel on igal hetkel erinev osakaal ja tulem. Püüdkem doseerida neid mõisteid vahetult, mis säilitab selle vähesegi, mis meid tulevikku kannab.

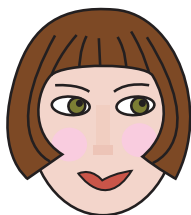
Põhiseaduse kooslugemisel osalesid vabaühenduse Kodanikukoolitus liikmed, meie ühenduse sõbrad ja koostööpartneid, laulu- ja tantsupeole saabunud külalised ja peost osavõtjad, linnakodanikud, Eesti Vabariigi kodakondsuse taotlejad ja ka riigiametnikud.

Kooslugemiseks valisime põhiseadusest 100 mõtet ning iga lugeja kandis ette just selle, mis tundus talle isiklikult oluline ja tähtis.

Osalejatele jäi seda päeva meenutama just selleks päevaks trükitud põhiseadus.

Läksin koju, kinkisin põhiseaduse raamatu oma lasteaiaaialisele lapsele, kes nõudis õhtul issilt selle raamatu ettelugemist. Kui olime 10 korda üle küsinud, kas ta on ikka oma soovis kindel, sest see pole muinasjuturaamat, jäi poiss ikka endale kindlaks. Ja siis issi luges ja arutles lapsega igat põhiseaduse punkti, et mida see tegelikus elus tähendab. Õhtul jõuti 20. paragrahvini. Mõnda asja teadis laps isegi, et meie riigikeel on eesti keel ja lipuvärvid on sinine, must ja valge. Mis on paragrahv, küsis laps, enne kui uinus...

Palusime aktsioonist osavõtjatel, Kodanikukoolituse sõpradel, Facebooki kasutajatel avaldada lühidalt isiklikke mõtteid ja arvamust elu kohta Eesti Vabariigis, selle kohta, kuidas seadused nende elus toimivad.

MTÜ Kodanikukoolitus tähistab
EV Põhiseaduse 25. sünnipäeva!

KODANIKUKOOLITUS
Civil Training Centre

28. juuni 2017. aastal võetakse teada, kui see kodakondsus taotlejaline on valmis kinnata Eesti EV Põhiseadust.

Osalejad mitted kolme tarkust, mida Eesti on mulle andnud? 100 paragrahvi!

Kolm tarkust, mida Eesti on mulle andnud

.....

.....

.....

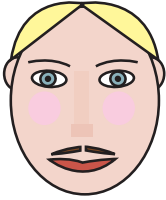
.....

.....

Eesnimi ..... Varem .....

Elukoht (maakond) .....

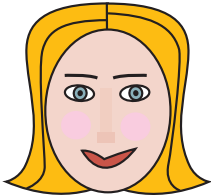
Mida on iseseisev Eesti meile andnud?

Eesti on andnud mulle tarkuse, et minu jõud peitub minus eneses.

Põhiseadus ütleb:

- Eesti on iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeima riigivõimu kandja on rahvas. Eesti iseseisvus ja sõltumatus on aegumatu ning võõrandamatu. Eesti riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik.

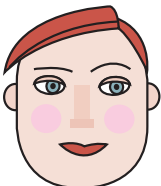

Eesti on andnud mulle teadmise, mis on vahet vabadusel ja selle puudumisel.

Põhiseadus on sama mis meie elu – kõik on õigesti öeldud, aga midagi ei toimu, kui me ise oma seadustest kinni ei pea.

Põhiseadus ütleb:

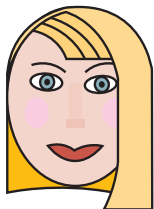
- Riigivõimu teostatakse üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.
- Riigikogu, Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse ja kohtute tegevus on korraldatud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõttel.

Põhiseadus teeb eluvärvad valla.

Põhiseadus ütleb:

- Eesti loodusvarad ja loodusressursid on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult.
- Eesti riigikeel on eesti keel.
- Eesti riigivärvid on sinine, must ja valge.

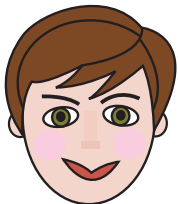

Olen saanud tarkuse armastada emakeelt ja isamaad.

Meie vabariik on väga noor. Hoidkem teda, sest muud võimalust ju ei olegi.

Põhiseadus ütleb:

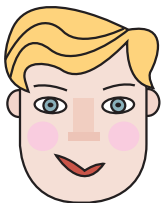
- Seadus kaitseb igähte riigivõimu omavoli eest.
- Igäühel on õigus elule. Meelevaldselt ei tohi kelleltki elu võtta.

Võtan seaduseraamatu kätte, loen ja mõtlen, et minuga räägivad minu vanemad.

Põhiseadus ütleb:

- Igal lapsel, kelle vanematest üks on Eesti kodanik, on õigus Eesti kodakondsusele sünnilt. Kelleltki ei tohi võtta sünniga omandatud Eesti kodakondsust. Kelleltki ei tohi veendumuste pärast võtta Eesti kodakondsust.

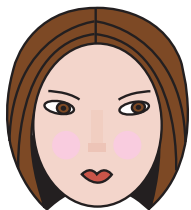

Kui ei oleks Eestit, siis tuleks meie Eesti välja mõelda, et ta ikka oleks olemas.

Põhiseadus ütleb:

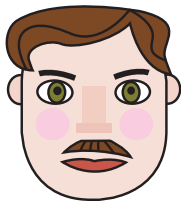
- Kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.
- Seadus kaitseb igapäevaste riigivõimu omavoli eest.
- Igapäevane on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse.
- Kellegi au ega head nime ei tohi teotada.
- Kedagi ei tohi piinata, julmalt või väärikut alandavalt kohelda ega karistada.

Eesti on mulle andnud kindlustunde.

Põhiseadus ütleb:

- Igapäevane on õigus vabale eneseteostusele.
- Igapäevane on õigus vabadusele ja isikupuutumatussele.
- Kedagi ei tohi käsitada kuriteos süüdi olevana enne, kui tema kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus. Kedagi ei tohi sundida tunnistama iseenda või oma lähedaste vastu.

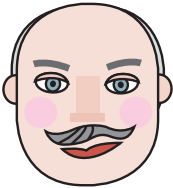
Oma põhiseadusega me ei kauple – nii nagu on, nii jäägu.

Halb aeg lõppes mitte sellepärast, et inimestel oli halb. Lõppes sellepärast, et tuli heade seaduste aeg.

Põhiseadus ütleb:

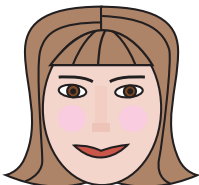
- Kedagi ei tohi teist korda kohtu alla anda ega karistada teo eest, milles teda vastavalt seadusele on mõistetud lõplikult süüdi või õigeks.
- Igaühel on õigus olla oma kohtuasja arutamise juures. Igaühel on õigus tema kohta tehtud kohtu otsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kaevata kõrgemal-seisvale kohtule.
- Õigust mõistab ainult kohus. Kohus on oma tegevuses sõltumatu ja mõistab õigust kooskõlas põhiseaduse ja seadustega.
- Kohtunikud nimetatakse ametisse eluaegsetena. Kohtunikud ei tohi peale seaduses ettenähtud juhtude olla üheski muus valitavas ega nimetatavas ametis.

*Pole vaja otsida õlekõrsi, millest kinni haarata –
pea kinni seadustest ja sa saad hakkama.
Aita ennast ise, siis aitab Jumal ka!*

Põhiseadus ütleb:

- Igaühel on õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele.
- Igaühel on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel.
- Abikaasad on võrdõiguslikud. Vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. Perekond on kohustatud hoolitsema oma abivajavate liikmete eest.

*Seadused õpetavad meid elama.
Kui soovid midagi muuta, siis alusta iseendast.*

Põhiseadus ütleb:

- Igaühel on õigus tervise kaitsele. Eesti kodanikul on õigus riigi abile vanaduse, töövõimetuse, toetajakaotuse ja puuduse korral.

Põhiseaduses saavad kokku igaihe huvid ja kõigi väärtused.

Põhiseadus ütleb:

- Eesti kodanikul on õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Riik korraldab kutseõpet ja abistab töötajaid töö leidmisel. Töötingimused on riigi kontrolli all.
- Eesti kodanikel on õigus tegelda ettevõtlusega ning koonduda tulundusühingutesse ja -liitudesse. Seadus võib sätestada selle õiguse kasutamise tingimused ja korra. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikega ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel.

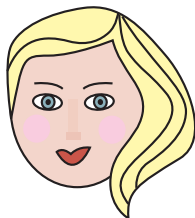

Kui mina peaksin Eesti põhiseadust võõrale seletama, siis ütleksin, et see on seadus õigesti elamise kohta.

*Lootus, et Eesti ettevõtjad teevad lisaks pere-
mehelikule iseotsustamisele ja vabadusele ka
omavahel koostööd, on ausalt öeldes kadunud.
Me ei tee koostööd ja ei usu, et seda ka niipea
tegema hakkame.*

Põhiseadus ütleb:

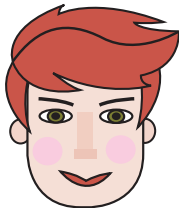
- Igaühe omand on puutumatu ja võrdselt kaitstud. Pärimisõigus on tagatud.
- Kodu on puutumatu. Ei tohi tungida kellegi eluruumi, valdusse ega töökohta ega neid ka läbi otsida, välja arvatud seadusega sätestatud juhtudel.

Saime tagasi esivanemate kodu, et nende ehitatud alles hoida ja edasi pärandada. Saime tagasi oma juured. Maal on mõnus!

Põhiseadus ütleb:

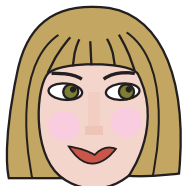
- Igaühel, kes viib seaduslikult Eestis, on õigus vabalt liikuda ja elukohta valida.
- Igaühel on õigus lahkuda Eestist.
- Ühtki Eesti kodanikku ei tohi Eestist välja saata ega takistada Eestisse asumast. Igal eestlasel on õigus asuda Eestisse.

Maailm on kõigile lahti. Ma poleks iial uskunud, et reisimiseks piisab vaid paarist klikist arvutis. Kümme aastat tagasi tundus, et Eestist kaugemale minek on kättesaamatu unistus, täna on võimalik reisida või elada kus iganes maailma nurgas.

Põhiseadus ütleb:

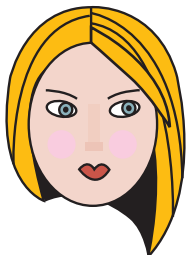
- Igaühel on õigus haridusele. Laste hariduse valikul on otsustav sõna vanematel.
- Igaühel on õigus saada eestikeelset õpetust

Meil on võimalik õppida oma emakeeles, saame lugeda ja kirjutada eesti keeles – see on väikese rahva väga suur privileeg.

Põhiseadus ütleb:

- Teadus ja kunst ning nende õpetused on vabad.
- Autoril on võõrandamatu õigus oma loomingule.

Meil on säilinud terve mõistus, meil hinnatakse vaimseid väärtusi, arvestatakse alternatiivmeditsiiniga, tablette taunitakse, terve olla on populaarne, sport iseenda jaoks on popp, raamatute lugemine on normaalne, uudistes enne kaheldakse, kui usutakse, ajalugu tuntakse tema tões.

Põhiseadus ütleb:

- Igaühel on südametunnistuse-, usu- ja mõttevabadus. Kuulumine kirikutesse ja usuühingutesse on vaba. Riigikirikut ei ole.
- Igaühel on õigus jääda truuks oma arvamustele ja veendumustele. Kedagi ei tohi sundida neid muutma.
- Igaühel on õigus säilitada oma rahvuskuuluvus.

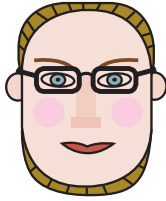

Meil on võimalus areneda selles suunas, kuhu ise tahame, mitte kuhu meid sunnitakse. Tark ei torma!

Põhiseadus ütleb:

- Igaühel on õigus tema poolt või temale posti, telegraafi, telefoni või muul üldkasutataval teel edastatavate sõnumite saladusele.
- Igaühel on õigus vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni.
- Igaühel on õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Tsensuuri ei ole.
- Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi Eesti kodaniku vaba tahte vastaselt koguda ega talletada andmeid tema veendumuste kohta.

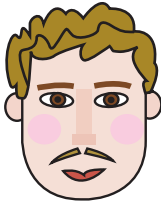

Meie e-riik on juba nii loomulik. On toimunud info- tehnoloogia kiire areng, kogu asjaajamine on vaid kliki kaugusel, ei pea seisma järjekordades, kulutama aega, raha ja täitma pabereid. Kõik on digitaliseeritud ja kui veel ei ole, siis imestame, miks ei ole.

Põhiseadus ütleb:

- Igaühel on õigus pöörduda märgukirjade ja avaldustega riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja nende ametiisikute poole. Vastamise korra sätestab seadus.
- Kõigil on õigus ilma eelneva loata rahumeelselt koguneda ja koosolekuid pidada. Seda õigust võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras piirata riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, liiklusohutuse ja koosolekust osavõtjate ohutuse tagamiseks ning nakkushaiguse leviku tõkestamiseks.

Enamik mõistlikke inimesi elab seaduste järgi, sest siis on südametunnistus puhas.

Põhiseadus ütleb:

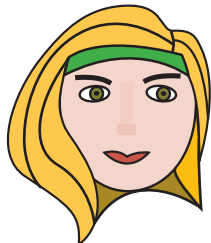
- Igaühel on õigus koonduda mittetulundusühingutesse ja -liitudesse. Erakondadesse võivad kuuluda ainult Eesti kodanikud.
- Riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asjaajamiskeel on eesti keel.
- Paikkondades, kus vähemalt pooled püsielanikest on vähemusrahvusest, on igaühel õigus saada riigiasutustelt ja kohalike omavalitsustelt ning nende ametiisikutelt vastuseid ka selle vähemusrahvuse keeles.

Meil on vabadus – vabadus valida, kuuluda, rääkida, mõtet avaldada, kirjutada, käia igal ajal igal pool, otsida oma lapsele kool ... Elukestev õpe ja vabatahtlik tegevus – need on tänase Eesti märksõnad.

Põhiseadus ütleb:

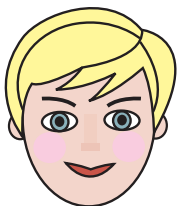
- Igaüks on kohustatud säästma elu- ja looduskeskkonda ning hüvitama kahju, mis ta on keskkonnale tekitanud.

Meil on vabadus lõket teha, metsas käia, allikal vett juua, tited tohivad lumega õues käia ja suvel mulda süüa.

Põhiseadus ütleb:

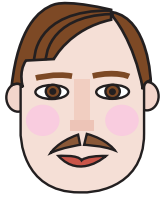
- Eesti kodaniku kohus on olla ustav põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust.
- Vabariigi Presidendi kandidaadiks võib seada sünnilt Eesti kodaniku, kes on vähemalt nelikümmend aastat vana. Vabariigi President valitakse salajasel hääletusel.
- Vabariigi President valitakse ametisse viieks aastaks. Kedagi ei tohi valida Vabariigi Presidendiks rohkem kui kaheks ametiajaks järjestikku.
- Vabariigi President on Eesti riigipea.

Minu vanaisa ajas ennast tikksirgeks kui ta mulle meie seadustest ja presidendiga kohtumisest rääkis.

Põhiseadus ütleb:

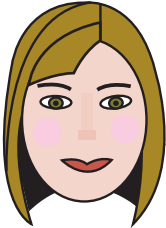
- Kõrgeimat riigivõimu teostab rahvas hääleõiguslike kodanike kaudu Riigikogu valimisega, rahvahääletusega.
- Seadusandlik võim kuulub Riigikogule.
- Riigikogul on sada üks liiget. Valimised on üldised, ühetaolised ja otsesed. Hääletamine on salajane. Riigikogusse võib kandideerida iga vähemalt kahekümne ühe aastane hääleõiguslik Eesti kodanik.

Demokraatia – võib küll sõnakõlks tunduda, aga see on väga oluline, et meil on demokraatlik riik, meil on vabad valimised. Saame ise valida ja olla valitud, saame olla otsustaja, mitte lasta mingil grupil enda eest otsustada. See võimalus on meile antud, kas seda ka kasutame, on iseküsimus.

Põhiseadus ütleb:

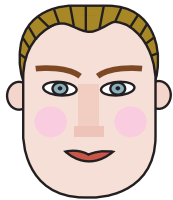
- Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu või muu riigielu küsimus rahvahääletusele. Rahvahääletuse otsus on riigorganitele kohustuslik.
- Seadusi võetakse vastu kooskõlas põhiseadusega.
- Seadused kuulutab välja Vabariigi President.

Mõnel maal on seadused võibolla kaunimad ja pikemad kui meil, aga meie omad on niikuinii paremad.

Põhiseadus ütleb:

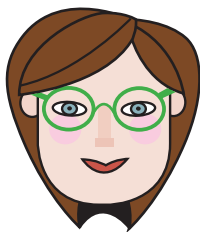
- Eesti kodanikud on kohustatud osa võtma riigikaitsest seaduse sätestatud alustel ja korras.
- Tegevteenistuses olev isik ei tohi olla muus valitavas ega nimetatavas ametis ega osa võtta ühegi erakonna tegevusest.
- Riigikaitse korralduse sätestavad rahuaja riigikaitse seadus ja sõjaaja riigikaitse seadus.
- Riigikaitse kõrgeimaks juhiks on Vabariigi President.
- Riigikogu kuulutab Vabariigi Presidendi ettepanekul välja sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ning otsustab kaitseväge kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel. Eesti Vabariigi vastu suunatud agressiooni korral kuulutab Vabariigi President välja sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni, ootamata ära Riigikogu otsust.

Iseseisvus – oleme iseseisvad, saame ise otsustada, mida teeme, miks teeme, millal teeme ja kellega teeme. Saame selja sirgu lüüa, mitte teiste ikke all koogutada.

Põhiseadus ütleb:

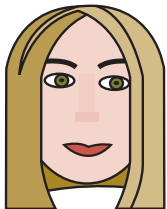
- Õiguskantsler on oma tegevuses sõltumatu ametiisik, kes teostab järelevalvet seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu ning kohaliku omavalitsuse õigustloovate aktide põhiseadusele ja seadustele vastavuse üle.

Meil on võimaluste paljusus – nii õppimises, liikumises, reisimises, kui ka oma elu korraldamises. On palju valikuid, mille seast otsustada. Saan oma andeid rakendada, ennast arendada, alati midagi uut avastada.

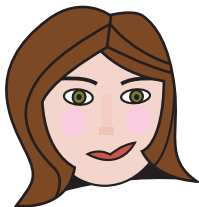
Põhiseadus ütleb:

- Kõiki kohaliku elu küsimusi otsustavad ja korraldavad kohalikud omavalitsused, kes tegutsevad seaduste alusel iseseisvalt.
- Kohaliku omavalitsuse üksused on vallad ja linnad.

Nõukaajal sündinuna on loomulikult võrdlus olemas ja võib vaid ette kujutada, kuhu me tänaseks oleks välja jõudnud, kui NSVL ei oleks lagunenu. Kiirraudteest ühenduseks Euroopaga me ilmselt täna ega homme ei oleks kõnelenud, küll aga oleks kindlasti suur osa fosforiidist juba välja kaevatud. Parlamentaaridemokraatiaga vabariigis need asjad aga nii ei käi ja suuremal või vähemal määral otsustab lisaks valitud esindajatele ka kodanikkond, mis on meie tuleviku tarvis oluline. Ka opositsiooniliidreid ei tapeta tänavail, nagu on kombeks meie idanaabril.

Aastaid tagasi sai soetatud maakodu, kuhu praegu veel on võimalik mugavalt liikuda ka lokaalset raudteevõrku kasutades, kaasas jalgratas. Kahjuks on juhtunud nii, et linnainimest väärtustatakse kordades rohkem kui maainimest ja keegi ei tea, kuidas paari aasta pärast kiirelt linnast koju saab. Tuleb ikka ise hakkama saada, kui riik ootamatuid otsusei teeb.

Põhiseadus ütleb:

- Kohaliku omavalitsuse esinduskogu on volikogu, kes valitakse vabadel valimistel neljaks aastaks. Valimised on üldised, ühetaolised ja otsesed. Hääletamine on salajane.
- Kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel on seaduses ettenähtud tingimustel hääleõiguslikud selle omavalitsuse maa-alal püsivalt elavad isikud, kes on vähemalt kuusteist aastat vanad.
- Kohaliku omavalitsuse üksuste piire ei tohi muuta vastavate omavalitsuste arvamust ära kuulamata.

Vahel on mul tunne, et tahan kuskile kaugele sõita, aga kui olen ära, on mul tunne, et pean ruttu Eestisse tagasi tulema.

Põhiseadus ütleb:

- Õigus algatada põhiseaduse muutmist on vähemalt viendikul Riigikogu koosseisust ja Vabariigi Presidendil. Põhiseaduse muutmist ei saa algatada ega põhiseadust muuta erakorralise seisukorra ega sõjaseisukorra ajal.
- Põhiseadust saab muuta seadusega, mis on vastu võetud:
  - 1) rahvahääletusel;
  - 2) Riigikogu kahe järjestikuse koosseisu poolt;
  - 3) Riigikogu poolt kiireloomulisena

Põhiseadus on Eestile korraliku hoo andnud, seda on ju tunda. Nii head elu Eestis pole kunagi olnud!

Põhiseaduse kooslugemine on kantud ka Eesti Vabariik 100 sündmuste kalendrisse.

Mäluraamatu koostasid Ene Hion ja Külli Vollmer,
© MTÜ Kodanikukoolitus

Kujundas Kristel Kaerma

Fotod MTÜ Kodanikukoolitus

2017